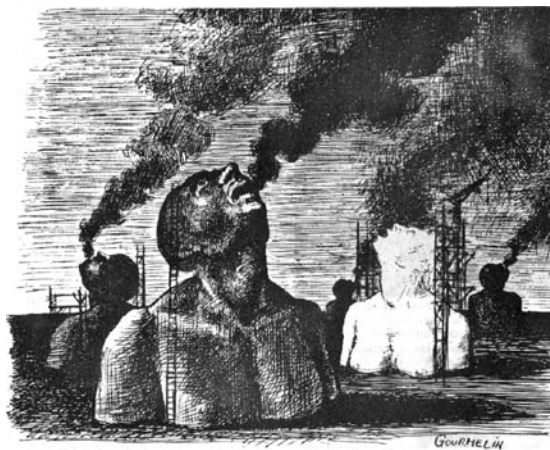

JUSTO ALBERDI

Bertsoak egiteko gogoak hartu nau

JUSTO ALBERDI (1946-)

Justo Alberdi Artetxe, Bakixa kofradiako Guardiabekoa baserrian jaioa 1946ko hazilaren 8an, bederatzi neba-arrebetan zortzigarrena. 10 urterekin fraidegai joan zen eta 16rekin bueltatu zen herrira. Olalde akademian administrari ikasketak egin zituen eta *Celulosas del Nervión*-en aritu da administraritza lanean 1965etik 2008an jubilatutako arte. Kristina Mardarasekin ezkondu eta bi seme-alaba izan zituzten: Asier eta Amaia. Iurretan 30 urtez bizi ondoren, Oromiñoko Zugatzabekobarri baserrian bizi da.

Herrigintzan dihardu gaztetatik: Mikel Deuna dantza taldean, Herri Gaztedin, Ikastolan, gau-eskoletan, Gerediagan, jai batzordean, txirrindulari elkartean... Baina batez ere bertsolaritzaren munduan nabarmendu da 1982tik aurrera, Kristina Mardarasekin batera, eta senar-emazteen artekoa izan da bertso-plazarik gogokoena, bertsotan edo koplatan egiten dutelako edozein dela tokia eta edozein dela unea. Elkarri abestu gabeko egun gutxi joaten omen zaie.

2023an, Justok, Etxanoko Andra Mari Berri auzo elkarteak antolatuta, Xabier Amurizaren *Bizitza bat Oroimenean* liburuan oinarritutako dokumentalean parte hartu zuen, honen aita Luzioren pertsonaia irudikatuz.

Bilboko Iparragirre ikastolako «olentzeroa» ere bada azken 18 bat urtean, eta Iurretakoa 2016tik aurrera. Oromiñoko jaietan, berriz, 2007tik hona, bost urterik behin antzezten den Euskal Ezkontzako notario papera ere berak egiten du.

BERTSO BARRIAK GOROSPERI JARRIAK

Julian Gorospe, 1960an jaiotakoa Mañarian, txirrindulari profesionala izan zen 1982-1994 urteen artean. Txapeldun handia izateko promesa jubeniletan, Reymolds taldean oso goian hasi zen, Eddy Merckx-en oinordekoa izango zela esaten zen, eta batzuk desengainatu egin ziren 1984-1987 bitartean, hainbeste espero zelako beragandik.

1
Mila bederatziehun ta
larogeta bostean,
apirilak hogeitabi
eta afalostean,
idatzi dodaz gogotik
Gorosperen ospean
jakin gura dabenentzat
zer dan nire ustean.

2
Esker txarreko batzuek
jarri habe itsusi,
holako gauzarik sarri
etxuat nik ikusi.
Hire kontra bero dxauzek,
hitz zatarrak nagusi.
Hik, Julian, holakoei
haginak erakutsi.

3
Hire aldekoak dozak
esperantza ta kantan,
nik behintzat jo behar deuz
txalo bero galantak,
maillotari eustekoak
dozak ta hire hankak,
jarri baietz luzaroan
iraungo daben markak.

4
Aspaldian josi habe
marmarrean irainez,
gainera batzuk dxabixek
luze samar minganez
Euren lapikoan badxeuk
hitz baltzik irakinez,
baina geldittuko dozak
aho bete haginez.

5
Aurton ez habil oraindik
behar besteko fina,
gainera kontrara daukak
hain suberte sorgina,
baina erakutsiko dok
txapeldunen dotrina:
ederto ikusiko dxok
askok hire sillina.

6
Gorospe hori noizko dok
asko dxauzek galdian,
zirizalerik baddauk bai
joan dan aspaldian,
baina eutsi ta aurrera
beti ere, Julian,
txapelduna izango haiz
maiatz erdi aldian.

(1985eko apirilaren 22an)

PRESO, PRESO, PRESO

1

Preso daude presoak,
preso Aberria,
preso emakumea;
hau ez da berria.
Preso langileria
eta gazteria:
herri txiki batentzat
zenbat miseria!

2

Preso dugu euskara
erdararen menpe,
pikutara joan da
makina bat neke.
Denon ahotan berriz
errotu daiteke
geuk ez badugu saltzen
erdal-moko truke.

3

Preso demokrazia
ta egia berdin.
gezurra libre dabil
ta biba San Fermin.
Lapur zuri ugarik
ekin eta egin,
gero langileria
izorratu dedin.

4

Preso dago bakea
militarren esku,
hortarako badira
bi mila pretestu.
Herriarentzat, ordez,
hainbeste inpestu
nahiz jateko ibili
larri eta estu.

5

Bankuen menpe, zenbat?
Libre aberatsak
poliziaren esku
eskabide martxak.
Norabide ezean
justizi orratzak.
Bagara ikusteko
oraindino baltzak!

6

Batzordeko bat ere
preso da aspaldi,
ia herri denetan
norbait aldiz aldi.
Nahiz ta etsai ditugun
Estadu ergel bi,
ez gara makurtuko
ta egongo geld!

7

Aurrera egiteko
bizkarrak zuzendu,
jaso buruak eta
pausua mantendu.
Itxaropena behintzat
ez digute kendu:
ekaitzaren atzetik
beti argitzen du!

(1986ko irailaren 10ean)

Jon Zabaletaren marrazkia.

IURRETA ELIZATEA BERRIRO UDALERRI

Doinua: Maribel Aizpururen «Antonio Beitiko» Oromiñon kantatzen den eran.

Poz gozoz beteta
jo daigun korneta
barriro dogulako
udal Iurreta.
Ez da ameseta,
ez da barriketa:
iurretar guztiok
aldatu karneta.

Gaurtik aurrerantza
sendo esperantza,
nahiz-ta sortuko diren
hiru-lau arantza,
baina guk gorantza
behar dogu altza,
danok batuta ez da
izango hain latza.

Doinua: «Aitte San Migel Iurretako» dantzari-dantzako banangokoarena.

Dana konpondu danik ez uste,
baina ez dogu kaltera.
Dana konpondu danik ez uste,
baina ez dogu kaltera.
Udal barria lortu dogu-ta
beste pauso bat bete da.
Udal barria lortu dogu-ta
beste pauso bat bete da.

Lan asko dogu egiteko ta
zeure lozorrotik jagi.
Lan asko dogu egiteko ta
zeure lozorrotik jagi.
Iurreta hau ein dogun legez
askatu daigun Euskadi!
Iurreta hau ein dogun legez
askatu daigun Euskadi!

(1990eko urtarrilaren 10ean)

ANEXIOA 1926 - DESANEXIOA 1990

Miguel Primo de Riveraren diktaduraren sasoia zen, lurretako alkate Justo Uribarrena eta Durangoko alkate Celestino de los Ríos zirela, Alfonso XIII erregearen koadroaren azpian daude alkate-zinegotziak.

lurretar gehienei ez zitzaien anexioa gustatu, eta, 60ko hamarkadatik aurrera batez ere modu antolatuan ahalegindu ziren burujabetzaren alde. 1990eko lehenengo egunean lortu zuten desanexioa ofizialki.

Ontasun higiezin bat izan zen anexioaren enblema: iturria. Anexioagatik, Durangok iturri bat oparitu omen zion lurretari. 65 urtez lurretako plazan egon ondoren, desanexioarekin, durangarrek Iturri hori, erreklamatu egin zuten, Andra Mari-ko Elizaren aldamenean dago gaur egun. Izkribu hau dauka oinarrian:

«1926-XII-8an eroan ninduten,
1989-XII-8an ekarri naute oster».

KOPLA BARRIAK GIZON ONARI KANTATZEKO

Kofradien eguna ospatzen da urtero Laixiarko zelaian. Iurretan sei kofradia daude: San Marko, Fauste, Goiuri, Santa Maña, Iurreta eta Orozketa. Bakoitzeko «gizon on» edo ordezkari bat han izaten da. Urteko kontuen berri eman eta jaia izaten da gero.

Kofradien 1992ko batzarrerako prestaturiko bertsoak. Doinua: «Egun da Santi Mamiña...».

[Hasiera eta errepika]

Hau dogu Laixiar-zelai,
hemen egiten dugu jai
Iurretako sei kofradiek
umoretsu eta alai.

Gergorio Gorroño, Fausteko bokalari:

Trazaolako Gorroño,
bizirik dabil oindiño,
nor ete dago bere bestean
behatz puntatik goraño.

Juan Bikandi, Goiuriko bokalari:

Bikandi Goiurikoa,
txuleta bi janeikoa,
unto guztiak batuta ere
ez ei da bete nahikoa.

Pablo Areitio, Goiuriko ordezkari:

Mañarikukoa Pablo
negoziotan ez dau lo,
ganauarentzat eginak ditu
sei korta edo establo.

Rufino Jaio,
Iurretako bokalari:

Iturriotzeko seme,
Rufiño ez daukagu mehe.
Horren txistua ere antzina
entzuten ei zan errime.

Jabier Gerediaga,
Iurretako ordezkari:

Gerediagak, jakina,
martxan jarri dau turbina.
Norbaiti ziur faltako jako
motorreko gasolina.

Doroteo Biritxinaga, Orozketako
bokalari:

Berriztarra dogu baina
hartu dau gure tamaina,
txakolinaren sekretuetan
gitxik Doroteok haina.

Juan Duandikoetxea, Orozketako
ordezkari:

Duandiko muxikarra
ez daukagu prenda txarra,
begia jota ei dauka berak
Osineko haretx zaharra.

Jose Antonio Artiñano, Fausteko
ordezkoari:

Salda hartu dogu danok,
egin ei dau Artiñanok.
Hain gozo etxok atara inoiz
Zarautzeko Argiñanok.

Agustin Alberdi, San Markoko
bokalari:

Tokaioa dot Alberdi,
pariente ia erdi.
Hona orduko harrapau ei dauz
eskailuak azunbrerdi.

Juan Zamalloa, Santamañako
bokalari:

Diru zaintzaile konpleto,
Zamalloak, bai *por cierto*,
umak ein arte gordetan deuskuz
bereak baino hobeto.

Mikel Sopelana, Idazkariari:

Eta idazkari jauna
dogu Mikel Sopelana.
Sozio hartu ninduen baina
neuk egiten deusatz lana.

Iñaki Sopelana, San Markoko
ordezkoari:

Sopelana San Markoko,
gaztetan nesken gogoko,
diñuenetik ipini zitun
taupadaka hainbat kolko.

Jose Domingo Agirrezabal,
Santamañako ordezkoari:

Arriandikoa Mingo,
azertau ezkeroko bingo,
zein arrazako txoria dogun
ez dogu errez jakingo.

[Eta Agurra]

Hamahiru bota ondoren,
amaitu behar dot hemen.
Agur guztioi banoa bizkor,
norbaitek heldu baino lehen.

(*Usagorri*. 1992ko irailaren 13an)

BERTSO BARRIAK AMAMARI JARRIAK

1

Amama Sotera zan
etxeko zutabe
eta ez zan jausiko
buruan jota be.
Azkenean joan da
suabe-suabe,
heriotzak ta berak
bakea ein dabe.

2

Santuenean jaio,
hazi eta hezi,
gazterik emon eutsan
bihotza Moisesi.
Urteak ei eukazan,
berak hemeretzi
lumeroak bueltauta
joan da ihesi.

3

Hamahiru ta martitzen
ezkondu ei ziran,
baina suberte onez
bizia sikieran.
Día de campo eitten
Donostira jiran,
orduko kontuak be
ze politak diran.

4

Medikurik ez eban
ia ezagutu,
berak ez eban behar
hainbeste ikutu.
Esan leike sekula
ez zala gaixotu,
ez egoen amama
nork ta zerk apurtu.

5

Ez eban bildurtuten
inongo gaixuak,
nahiz-ta estutu arren
batzutan pixuak.
Gozo eiten ebazan
berak txorixuak
primerakoak ziren
horren abixuak.

6

Etxe barruko lanak
pixka bat aparte,
baina solo partean
dana borondate.
Betidanik izan zan
arte eta parte,
hasitako arloa
ondo bete arte.

7
Patatak ereitea
badxakon komeni
hoba kasu egin ta
abarkak ipini.
Aurretik mobitzen zan
atzetik Eugeni,
segidu ezinik be
geratuta nau ni.

8
Durangora bidaiak
astero-astero,
negua ala uda,
hotz egin zein bero.
Betiko dendetatik
ibili ezker
pozik etxeratzen zan
irribarrez gero.

9
Kartetan jokalaria,
gustokoen briska,
astero egin ezik
trumoi ta tximista.
Etxean gehidxenetan,
kanpoan aldizka,
kinurik bazan, euf!,
zelango artista.

10
Kantuan be ederto
egiten eban-ta
baekian kantetan
berak *las cuarenta*:
behin bialdu ebazan
Moro eta *Anta*,¹
ta barriz etortarik
ez dabe intentu.

11
Bere sendiarentzat
doa begirada:
hasi izan ebazan
bost seme-alaba.
Eurak dominatzeko
ai, zenbat eupada!
Jandakoak ei dira
makina bat baba.

12
Eugeni ta Karmelo,
Milagros, Serafin,
eta Begoñagatik
asko eban egin.
Danak hasi ebazan
jator, zintzo ta fin,
Moisesegaz batera,
Ai zenbat ahalegin!

1. *Moro* eta *Anta*: XX. mendeko 70eko hamarkadan Durangaldean famatu ziren bi sekreta, Durangoko kuarteleko bi guardia zibil beti paisanoz ibiltzen zirenak kalean.

13

Eugeni etxekandre,
Karmelo portero,
Milagros jostungintzan
auzoak bezero,
Serafin be portero,
mekaniko gero,
Begoña umegina,
komadrona edo.

14

Guztiak ezkontuta,
gainera betiko,
parejatzat daukiez
Sabin Makinako,
Errotako Edurne,
Martzel Arriaundiko,
Garaizarko Mari Luz,
Jesus Plaentziko.

15

Kristinagaz nobio
hasi nintzanean,
gurasoen baimena
eskatzen zanean,
estu presentau nintzen
ni Santuenean
amamak eskobagaz
urten eustanean.

16

–Ai, zu zara berari
laguntzen zeuntsena,
Papeleran beragaz
lan eitten dabena.
–Bai amama, neu nauzu
Justo Pepaztena
Kristinagaz ezkondu
gurako leukena.

17

Mila bederatziehun
larogeita hamalau,
abuztuak gaurkoan
daukaz hogeita lau.
Bertsoak egiteko
gogoak hartu nau,
amama, zeure omenez
izan da guzti hau.

18

Familia ta lagun
guztiok batera
etorri gara zeuri
agur egitera
usterik zoazela
Zeruko atera
aulkitxo baten bila
Moisesen aldera.
Ikusi arte, agur,
amama Sotera.

(1994ko abuztuaren 24an)